

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підбір оптимальних методів психолого-педагогічного впливу на дитину 1-6 років в ЗДО підвищує ефективність педагогічної підтримки на адаптаційному етапі. Саме тому необхідна цілеспрямована організація життя дітей у дошкільній установі, яка приводила б до найбільш адекватного, безболісного пристосування дитини до нових умов, дозволяла б формувати позитивне ставлення до дитячого садка, навички спілкування з однолітками та дорослими.

Список використаних джерел:

1. *Забезпечувати емоційний комфорт (у дитячих садах) / М. Корнєв, В. Гайдай, Т. Борисно, О. Фредкевич // Дошкільне виховання. – 1992. №2–3. – С. 8.*
2. *Кононко О. Психологічний комфорт як передумова морального становлення особистості / Кононко О. // Дошкільне виховання. – 1996. – №5. – С. 4–6.*
3. *Назаревич В. В. Схеми психолого-педагогічних характеристик: Практичний посібник / Назаревич В.В., Тарасюк С.О.– Рівне: Принт Хаус, 2003. – С. 19–25.*

Ковалевська Н.В., Пасічніченко А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ВИХОВАТЕЛІВ

В статті розглянуто особливості формування соціально-правової компетентності у процесі підготовки майбутніх вихователів дітей раннього та дошкільного віку. Авторами визначено показники сформованості соціально-правової компетентності, вказано на рівні їх сформованості.

Стрімкі зміни, що відбуваються в суспільстві, зумовлюють необхідність пошуку нових шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців дошкільної галузі. У майбутніх вихователів дітей раннього та дошкільного віку з'являються нові перспективи професійної реалізації на сучасному ринку освітніх послуг. Нові соціально-культурні умови дали можливість розширити поле професійної діяльності за межі суспільного дошкільного закладу. В Україні сімейна (домашня) освіта наразі не легалізована. Але на екстернатній, заочній, індивідуальній та дистанційній формах навчання знаходяться приблизно 6500 дітей, і кількість бажаючих постійно збільшується. Повернення до традицій сімейного виховання та навчання викликало попит на послуги сімейних вихователів (домашніх вихователів, гувернерів) та підвищило інтерес сучасних дослідників до цієї форми освіти.

О. Зверева, О. Корх-Черба, Т. Куликова, С. Сергеева розглядали особливості становлення та розвитку інституту домашніх вихователів. Є. Сарапулова, Є. Матвеев, А. Туз, С. Теплюк, в своїх дослідженнях торкалися проблеми функціонування інституту домашніх вихователів на сучасному етапі. А. Лещенко досліджувала проблему організації домашньої освіти в зарубіжних країнах.

Метою статті є розкриття значення соціально-правової компетентності як необхідної якості вихователя дітей дошкільного віку, який працює в умовах сім'ї.

Професія домашнього вихователя передбачає готовність до виконання широкого спектру обов'язків. Їх виконання багато в чому залежать від особливостей сім'ї як середовища професійної діяльності домашнього вихователя (склад сім'ї, освітній рівень батьків, мета виховання, виховний потенціал сім'ї і т.д.). Особливості організації індивідуальної трудової діяльності в сім'ї виявляються в нетрадиційному для суспільного навчального закладу ритмі роботи та способі вирішення адміністративних питань. Часто навчально-виховна діяльність, догляд за дитиною поєднується з різноманітними додатковими дорученнями (супровід дитини в позашкільні заклади освіти, понаднормова робота у вихідні і святкові дні, супровід дитини у закордонні поїздки і т.д.).

Поряд з традиційними професійними вміннями та знаннями (здатність організувати навчально-виховне, створювати розвивальне середовище, надавати консультації батьками, здійснювати корекційну роботу і т.д.) домашнього педагога, акцентується на необхідності сформованості таких здатностей як соціально-правова компетентність, імпровізаційні уміння, комунікативна компетентність. Для успішної конкуренції на сучасному ринку праці домашньому вихователю потрібні не лише теоретичні знання та практичні уміння з циклу психолого-педагогічних дисциплін, знання методик, необхідними виявляються знання законодавчо-нормативних документів, як, наприклад, Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Положення про дистанційне навчання, Положення «Про екстернат», Національна Стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рік, Закону України «Про індивідуальну трудову діяльність», Закон «Про захист прав споживачів».

У студентів спеціальності 012 Дошкільна має бути сформована соціально-правова компетентність. Показниками сформованості соціально-правової компетентності є: елементарні законодавчо-правові знання та уявлення у контексті використання їх у процесі виконання професійних обов'язків у сім'ї; вміння визначати власний соціальний статус, адекватно реагувати на психоемоційний стан членів сім'ї; усвідомлення необхідності соціалізації дитини, яка виховується у сім'ї.

Розглянемо докладніше перший показник – елементарні законодавчо-правові знання у контексті використання їх у процесі виконання професійних обов'язків у сім'ї. Закон України «Про освіту» передбачає три форми, які дозволяють вчитися самостійно і отримати атестат державного зразка – екстернат, заочна та дистанційна форми навчання. Екстернат означає повністю самостійне навчання з атестацією у будь-якій школі. Ця форма ніколи не вважалась повноцінною. Тому для переведення на екстернат потрібні вагомі підстави: довідка від медико-педагогічної комісії, довідка з музичної чи спортивної школи, випередження чи відставання по програмі на рік, часті переїзди родини.

Заочна форма навчання дітей також передбачає самостійне опрацювання програмного матеріалу і так само розглядається як виключення. Донедавна заочниками легко було уявити старшокласників чи студентів.

Дистанційна форма була введена окремим положенням у 2013 році. Для батьків вона зручна тим, що не потребує обґрунтувань. Необхідно лише знайти заклад, який має відповідну акредитацію, написати заяву і оплатити навчання. Варто зазначити, що дистанційні школи України – заклади виключно приватні [3].

Розглядаючи окремі статті закону «Про освіту», майбутні педагоги звертають увагу на статті, присвячені сімейній (домашній) формі здобуття освіти: «Спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їх батьками або законними представниками для здобуття формальної та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки або законні представники. Щорічне оцінювання результатів навчання, а також присвоєння освітньої кваліфікації здійснюється у відповідному закладі освіти за визначеними процедурами або в інший спосіб, визначений законодавством» [3].

Перший показник соціально-правової компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку має, на нашу думку, такі рівні: високий рівень – педагог повинен володіти законодавчо-правовими знаннями у контексті використання їх у процесі індивідуальної роботи з дітьми у сім'ї, що виявляються у володінні знаннями: Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Положення про дистанційне навчання, Положення «Про екстернат», Національна Стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рік, Закону України «Про індивідуальну трудову діяльність», Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України; середній рівень сформованості компетентності передбачає поверхневе ознайомлення з окремими статтями вищезгаданих законів. Усвідомлення необхідності глибоких знань законодавчих та нормативних документів; а на низькому рівні ,

зазвичай, відсутні знання у майбутнього педагога нормативних та законодавчих документів, що є основою діяльності домашнього вихователя.

Також важливим умінням домашнього вихователя вважаємо здатність визначати власний соціальний статус, позитивно впливати на психоемоційний стан членів сім'ї. Дослідження В. Постового дають можливість майбутнім домашнім вихователям визначити та схарактеризувати особливості сучасних сімей, основні види неправильного виховання та окреслювати шляхи корекційної роботи. Дослідження Т. Алексєєнко, Н. Постман, О. Запорожця розкривають основні принципи та стратегії виховання у сім'ї, допомагають студентам визначити роль домашнього вихователя у процесі створення позитивної психоемоційної атмосфери.

Праці сучасних науковців Н. Гончарова В. Лесик, О. Тесленко можуть стати теоретичним підґрунтям для визначення головних підходів до вирішення проблеми співпраці сімейного педагога з родиною вихованця. Зважаючи на специфіку діяльності домашнього вихователя, студенти мають зважати на важливість налагодження взаєморозуміння не лише з батьками дитини, але і з іншими членами родини.

Перші кроки в налагодженні взаємовідносин з членами родини мають унеможливити виникнення конфліктів. Уникнути непорозумінь у процесі «адаптаційного періоду» допоможе домашньому вихователю вміння правильно визначити власний статус. Педагогіко-герменевтичний підхід забезпечить формування даної здатності майбутнього педагога [2].

Входження домашнього вихователя в нове соціальне середовище (сім'ю) та можливість гармонійної інтеграції в ній неможливе без ряду соціально-психологічних властивостей особистості, які впливають на підвищення соціального потенціалу педагога серед них, соціальна перцепція, соціальна уява, соціальний інтелект, емпатія, комунікативність, експресивність, інтеракційні здібності, конформність, довіра, активність, відкритість людям, самопокладання, відповідальність.

Крім того у власній діяльності майбутні випускники мають орієнтуватися та доцільно застосовувати різноманітні методи вивчення сім'ї (наприклад, анкета розроблена Г. Степановою «Сім'я очима дитини», план вивчення сім'ї, запропонований В. Котирло), методики визначення емоційного стану дитини (методика контактної взаємодії, проєктивні методики: методика коментування картинок, методика завершення розповіді, методика незакінчених речень [2, с. 12]).

Ми розробили такі рівні другого показника критерію соціально-правової компетентності:

– високий рівень – вміння визначити власний соціальний статус, адекватно реагувати на кризовий соціум, що виявляється у подоланні

проблеми соціально-психологічної адаптації домашнього вихователя, вміння адаптуватися до нового виду діяльності, нової соціальної ролі;

- середній рівень – вміння визначати власний соціальний статус, часткова здатність подолання проблеми соціального статусу домашнього вихователя у суспільстві;

- низький рівень – невміння визначати власний соціальний статус, неадекватність реакції на кризовий соціум в умовах вибору нового виду професійної діяльності

Третім показником сформованості соціально-правової компетентності є усвідомлення необхідності соціалізації дитини, що виховується у сім'ї. Аналіз досліджень М. Машовець, О. Кононко присвячених соціалізації дошкільників сприяють сформованості усвідомлення студентами сім'ї, як найпершого і найважливішого соціального інституту, який відповідає за емоційну компетентність дошкільника. Важливим у процесі професійної підготовки студентів є аналіз основних чинників впливу сім'ї на розвиток дитини (емоційний характер сімейного виховання, широту діапазону сімейного впливу, його тривалість). Важливим є розуміння педагогом важливості соціалізації дитини, яка виховується в умовах сім'ї, шляхом введення її у нове середовище, знання його основних етапів (адаптації, індивідуалізації, інтеграції).

Зважаючи на Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України, про можливість нетривалого перебування дитини, що знаходиться на домашньому вихованні, у дитячому навчальному закладі, це питання є особливо актуальним. Вхідження у колектив дошкільного навчального закладу може задовольнити основну соціальну потребу у дошкільника, який виховується в умовах сім'ї – потребу у спілкуванні [1]. Крім того має розглядатися необхідність формування навичок спілкування дошкільників, які виховуються в умовах сім'ї, з дорослими людьми та однолітками. Наголошується на основних формах спілкування дитини з дорослою людиною (ситуативно-особистісна, ситуативно-ділова, позаситуативно-пізнавальна, позаситуативно-особистісна), звертається увагу на особливості спілкування дошкільника з незнайомими дорослими людьми. Що стосується спілкування з однолітками, акцентується на його важливості у процесі соціалізації та руйнування її егоцентризму. З'ясували, що в процесі взаємодії з однолітками у дошкільників формуються (за О. Кононко): комунікативна діяльність, вміння узгоджувати власні дії з іншими, навички організації творчої гри, здатність на практиці застосовувати норми поведінки, готовність вправлятися у моральних вчинках, вміння зважати на інших, здатність у разі потреби вносити корективи у самооцінку. Важливим умінням

педагога є здатність створювати казкову реальність, мета якої зацікавити дитину певним видом діяльності, зняти тривожний стан дитини, усунути прояви асоціальних форм поведінки.

Нами розроблені такі рівні сформованості показника:

– високий рівень – сформованість усвідомлення необхідності соціалізації дитини, що виховується у сім'ї, виявлення ініціативи при здійсненні соціалізації;

– середній рівень – часткове розуміння важливості процесу соціалізації дошкільників;

– низький рівень – відсутність усвідомлення значимості процесу соціалізації для дитини дошкільного віку, що виховується в умовах сім'ї.

Отже, специфіка організації індивідуальної трудової діяльності в умовах сім'ї вимагає від домашнього педагога знання законодавчих та соціальних норм. Неповторність педагогічних ситуацій потребує актуалізації соціально-правових знань для швидкого та адекватного вирішення ситуації.

Список використаних джерел:

1. Жигалова М. П. *Герменевтика – теорія інтерпритації художественного тексту* // *Мир образования – образование в мире.* – 2004. – №3. – С. 34–42.
2. *Індивідуальний підхід: його суть і шляхи реалізації у вихованні дошкільників: (Методичні матеріали на допомогу працівникам дошкільних закладів)* / КМІУВ; Упорядник О. Л. Кононко. – К.: Освітняниця, 1996. – 130 с.
3. Туз А. *Завтра не в школу. Як влаштована сімейна освіта в Україні* / Аліна Туз, Євген Матвеев [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lifepravda.com.ua/society/2016/08/17/216668> (дата звернення 17.08 2016).

Лукашова Ю.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – д.п.н., проф. Гнізділова О.А.

СИСТЕМА ПРАВОВИХОВНОЇ РОБОТИ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Особливої значущості в сучасній системі дошкільної освіти набуває проблема формування основ правової вихованості й освіченості у дітей дошкільного віку. Причиною її актуальності є підвищення вимог з боку держави до реалізації прав дітей у зв'язку з погіршенням їхнього економічного становища, зниженням рівня здоров'я, зростанням соціальної дезадаптації.

Дошкільне дитинство – унікальний період життя, коли формується базис особистісної культури дитини як фундамент правової компетентності громадян держави. Основи правової культури